

LAJTOS NÓRA
Fehér szektor

„»Nem vagyok én örült!« – mondja az egyik elmebajos.
 »Hisz ezek bolondok!« – mondja a másik.
 »Itt bolondulok én meg!« – mondja a harmadik.”
 (Juhász Gyula: *Patológia*, XIII.)

Nem vagyok örült! – mind ebben a hiszemben tengenek a pszichiátria folyosóin. Őv nélküli frottírköntösükbe burkolózva közelednek egymás felé, köszönve egymásnak, még a fél nyolcas vizit előtt. A reggeli ügyeletes, akinek az a feladata, hogy a porta előtt ülve, az oda felszerelt piros gombbal vezérelje a csapóajtót, egy piros, hideg, műbőrborítású széken fészkelődik, s álmosan figyeli a ki-bejáró orvosokat és nővéreket, betegtársakat és látogatóikat. A már előző este odakészített szék szövetén feltűnő látványt nyújt a szakadás mentén kikandikáló szivacsdarab, akár egy meztelen csiga.

A reggeli műszak egyébként hajnali hatkor kezdődik. Amíg N. bent volt – mivel aludni úgysem tudott –, mindig ő vállalta a kezdést. Szerette szemlélni, ahogyan indul a nap. Ilyenkor lehetett csak leginkább észlelni, mint gurulnak egymás után a hajnali pára cseppjei a nagy ablaktábla felső sarkából lefelé: akár csak a tudatában egy újabb átvirrasztott éjszaka félálombeli zajtalan eseményei.

Műszakváltás. Először a nővérek tűnnek föl: reggeli kávéjukat szorongatják kezükben, majd a hozzá hasonlóan korán kelők, vagy a nem alvók társasága kéredezkedik ki az üvegajtón túli, félszabad világba, a földszinti kávéautomatákhoz. M. térdig felgyűrt nadrágszárral közelít N. felé, ismeri már a kérését: N. mindig forró csokit rendel magának. N. a még előző éjjel – amolyan szertartásos pótcselekedetként – a köpenyzebébe készített aprók után kutat, majd M. kezébe pergeti azokat. M.-et azért szereti, mert ő a leggyorsabb: nem marad lent cigikávézni.

Van ebben a habos lötytyben valami, ami néhány percre képes az embert áttemelni a kinti világba, a szabad, „normális” létbe: *hörpintek valódi világot, habzó éggel a tetején* – idézi magában N. a költő szavait, miközben a csokit szüröcsölgeti. A tűzforró lé gyakran felpörköli a nyelöcsövét. „Ilyenkor érzékelem leginkább, hogy *vagyok*” – gondolja. Úgy érzi, szükséges ezt naponta átélnie.

A nyugalom, a remegés egymást öleli. Az egyórás ügyelet lejártá után N. visszatér a kórterembe, és lassan keltegetni kezdi a szobatársakat; sőt, néha még a szomszéd szobákban is *jó reggelt* köszönt. Mindig rácsodálkozik, hányféleképpen is képesek az emberek ébredezni: a macskanyújtózkodó pózoktól a nyüszítő-dünyögő apró sóhajokig. A fél nyolcas vizitre azonban már mindannyian haptákban ülnek a csinosan elsimított, kétrét hajtott paplanon. N. először nem tudta, hogyan szokás beágyazni, de példát vett a többiektől, és harmadnapon már az ő lepedője feszült legszebben a vaságy alázat-kemény matracára.

Majd a fiatal adjunktusnő, R. doktornő kopogós lépteire hegyezi fülét: *ilyen lehet egy kerub verdesése* – gondolja magában N., miközben ezek a cipősarok-kopogások izgató emlékképekként rögzülnek benne. Az adjunktusnő rövid hajat visel, a jobb oldalon hosszabbra hagyva, és kerekded arcához illő szemüveget hord. Enyhén kreol bőrén visszafogott smink nyomai látszódnak. Ötöd-hatodmagával jelenik meg a szobaajtóban. Innen a sorrend a következő: először az ajtó melletti jobb első ágyhoz lépnek oda, majd az óramutató járásával ellentétes irányban folytatódik a vizit. R. doktornő nyáron soha nem visel teljes orvosi munkaruházatot, csak fehér köpenyt. N. mindig a kezét figyeli: milyen kicsi, de arányos, szinte elvész a félelbernyi lázlap kötegeiben. Egyenes testtartással, határozott, amolyan katonás, szigorú hangvétellel és temperamentummal közelít a betegek felé, akik elfogadják vezényszavait, s bízva bíznak tudásában, abban, hogy minél hamarabb sikerül eltávolítani a gyógyszerüket és az adagolást. Néha kisistennek képzelik, szabadítójuknak, kapaszkodónak, ahogyan egy kisgyermek szorítja szülei ujjait, miközben első lépéseit gyakorolja a világban.

*

N. a „továbbiszépnapotkívánok!”, „viszontlátásra-hölgyeim!” búcsúszlogeneket mindig elérékenyülve fogadta, pláne, ha aznapra R. doktornő nem hívatta magához. Ilyen jellegű magánbeszélgetésekre hente általában kétszer adódott alkalom. Azokon a napokon mindinkább izgatottabb volt, és ezt az összevissza kúszó-gyűrődő lepedőjén lehetett leginkább lemérni. Ilyenkor nemigen haladt az olvasással sem, pedig rengeteg könyvet sikerült felhalmoznia: részben sajátot, részben figyelmes látogatóitól kapottakat, sőt az alagsori könyvkuckóból is kölcsönözött még egy párat. Szép sorban sorakoztak a gurulós kórházi szekrénykén, névsorba szedve, lássák fegyelmezett-

ségét, hogy tudniillik ad az apró részletekre is. (Félő, hogy rajta kívül ezt senki nem vette észre.) A CD-ket is épp ilyen rendezetten pakolta egymás mellé, mindig csak a *kis éji* vagy hajnali zenék feküdtek hanyagul az asztalkán, tokjukból kiesve, csupaszon, mint valamely fényesre nyalt tányérok.

Gyakran játszotta azt, hogy ránézve egyikre-másikra, a cím által igyekezett felidézni magában a fődallamot: mint amikor a pókháló sikeresen belesimul a szivárványszínű pókhálózó keféjébe, úgy kígyóztak alá tudatában is az ismerős hangok. Ilyenkor mindig rég nem érzett boldogság töltötte el.

Visszatérve az elbeszélgetésekre, ezek mindig igen bizalmas párbeszédnek voltak, egyszerre érintve különféle szerepeinek létjogosultságát: a „rossz anya vagyok” tévhitétől a tanári hivatása megkérdőjeleződéséig, amelyek mind olyan neuralgikus pontok voltak, amelyektől – mint egy dagadt boka a gipsztől – szeretett volna mihamarabb megszabadulni, s egy *befejezetlen mondat* közepén tengve létezni. Innen kellett még továbbmennie a harmadik emeletre, ahol L., a fiatal pszichológus várta, s ahonnan sokszor igen megkönnyebbülten távozott a szobájába. A Rorschach-teszt felvétele körülbelül két órán át tartott, amikor is tollba mondta neki legelvetemültebb képzetársításait. Félig örült, hogy ebbe az asszociációs játéktérbe szinte minden belefér, még egy amolyan *tulajdonságnélküli ember* is, mint akinek akkor hitte magát.

*

befejezetlen cicaarc, szem, bajsza hiányzik, a fül megvan... itt két neandervölgyi ember feje... azért nem tudok mit kezdeni velük, mert magassarkúban vannak, két hölgy, de csonka az egész... masni közepén, légy, kar, láb, szem, piros... nem tartozik ide, nem tudom, miért vannak ezek az élesebb, veszélyesnek tűnő kitüremkedések... a stabilitást az a két piros pötty rontja el... lejjebb csúszott... megint itt van a tenger egy fehér pöttyel, amely a végtelenbe megy...

*

Egyszer, épp az alvásmegvonás napjára időzítve töltették ki vele az ötszázhatvanhat kérdéssorból álló MMPI-tesztet. Az azért nem volt egy sétagalopp. Bizonyos kérdések éppoly ismerősen csengtek, ahogyan egy szonátában a főtétel tér vissza-vissza, ám egy idő után mégsem volt képes uralni a helyzetet, és a felénél úgy érezte: feladja, nem csinálja végig. Aztán persze befejezte, már csak önmaga miatt is. *Te hominem esse memento!*

Ez az alvásmegvonásos terápia általában az elektrosokk-kezelést megelőző próbálkozás. Azon a napon egyáltalán nem lehet aludni, de mivel N. még előtte éjjel sem hunyta le a szemét, így a huszonnégy óras fentlétből majd' összesen negyvenórás ébrenlét lett. Úgy éjfél és egy óra között került olyan állapotba, hogy az üresen tátongó ebédlőben az egyik étkezőasztal morzsás viaszosvászonjára hajtotta a fejét. De amint érezte, hogy a mozsársúlyú tiltott álom készül rátörni, azonnal felállt, és újabb sétákat tett a folyosón oda-vissza, újraértelmezve a falakon található gipsz- és szárazvirág képek krikszkrakszait, amelyeket napközben nem is vett észre, vagy a még a vacsoráról maradt ragadós teafoltokat a kőpadló négyzetein, amelyeken gyakran valamiféle ábrákat, arcvonásokat vélt látni. Az egyik ilyen *maszatdombon túl* a kislia arca körvonalazódott ki, és mint egy zarándokhely, úgy tért mindig vissza újból és újból arra a helyre, amely a folyosó fordulójára esett.

*

Mélység és magasság: az ebédlőből a parkolóra lehetett látni és a zöldség-gyümölcsös bódékra. Szerette a csendes éjjeleket, amelyeket szerencsére csak ritkán zavartak meg az akutok kiabálásai, kirohásai. Kint ülni a folyosón, fejében Muszorgszkijjal vagy Chopin-etűdökkel. *Minden éjszaka türelmesen csak arra vártam, hogy a napfény megszülessen az ég üvegablakán.* Volt egy magánzuga is, a rehabos részlegnél, ott, ahol az osztály telefonja volt felszerelve, de az éjjel egyáltalán nem veszélyeztette az ember magányos terrénját. Aztán ezt az egyik lány, H. hamar kipécézte magának. H. is hyposomniában szenvedett, akárcsak N., de elég zárkózott személyiségként lévén nem sokat értekeztek egymással saját mellvédű éjszakáikon. Amikor N. második alkalommal került az osztályra, H. még mindig ott volt, ő nem úszta meg az elektrosokk-kezelést. Ahogyan egy idősebb kolléganő-sorstársa sem. É. állandóan sírt: még az étkezések alkalmával is. Először nem bírta részvétlenül nézni, amint É. szájának íve minduntalan elkenődik az arcán. Úgy emlékszik viszont, és ilyet sohasem látott azelőtt, hogy É. könnytelenül sírt. De hát a pszichiátrián minden megtörténhet. Mert *tulajdonképpen milyen mesebeli ritkasággal fordul elő az életben, hogy az embernek nyolc-tíz óra hosszan át semmi egyéb tennivalója nincsen, csak várni az idő múlását?* N.-nek meg kellett állapítania: a fehér szektor falai között a psziché lepkeszárnyai minduntalan összecsukódnak.

*

Még mielőtt a többi betegtársakról is szót ejtenénk, valamint az osztály belső arany szabályairól, van két dolog, amiről mindenképp illik szólni. Az egyik: N. és R. doktornő kapcsolata, a másik: az akut és a rehab osztály közötti különbségek.

R. doktornővel való viszonyában már a kezdetektől jelen volt a tisztelet, szeretet és hála érzése. Kölcsönösen megkedvelték egymást már a legelső találkozás alkalmával. N. több, még otthon töltött álmatlan éjszaka után egyik éjjel elvesztette az önkontrollját, és egymás után kapkodta be a gyógyszereket. Majd – megéreztén, hogy baj lehet – egy papírfecni-re jegyezte fel, miből mennyit szedett be, és alig olvashatóan hozzátette: „Szeretlek benneteket! Csak aludni akartam.” Hajnalban rosszul érezve panaszkodva be szállították a kórházba. Ez épp a Semmelweis-napra esett, amikor is csak ügyelet van. Másnap az édesanyja kíséretében keresték fel R. doktornőt, akit többen ajánlottak nekik. R. doktornőre várni kellett, a felvételt a rezidens Sz. doktornő és A. nővér végezték el. Majd végre megjelent a vizsgáloban R. doktornő is. Fiatalos lendülettel csüccsent le az N.-nel szemközti székre, miután kezet nyújtva bemutatkozott. Azonnal a zsebében kezdett el kutatni, mígnem megtalálta, amit keresett: azt a bizonyos papírjegyzetet. Kérdően nézett N.-re, kérte tőle, hogy olvassa el, amit odaírt. N. elvette a papírdarabkát, és csak meresztette a szemét: ő is alig bírta kivenni a kósza sorokat, amelyeket előző éjjel sort sor alá tapogatózva odaírt. N. nem értette, hogyan került ez az adjunktusnő kezébe, de később megtudta, hogy a mikro tetején hagyott soraira a húga talált rá, ő nyújtotta át a doktornőnek, aki végül amolyan búcsúlevélfélének nevezte az írást. N. tiltakozott ellene, s közben kinézett az ablakon: könnyes szemmel az első emeleti meszeségbe révedt.

R. doktornővel való bizalmi kapcsolata aztán tovább erősödött. Amikor a családja kérdőre vonta, hogyan tehetett ilyesmit, nem gondolt-e a kislányára, magára húzta a paplant, és befordult a falnak, tudván, bármilyen választ is ad, az úgysem lenne kellőképp kielégítő. Tudta, hogy egyedül csak R. doktornő értheti meg tettét, aki majd a segítségére lesz. És így is történt. Igaz, orvosi szempontból N. nem volt könnyű eset, ugyanis az első zárójelentésében húszféle gyógyszer szerepelt: hogy tudniillik ennyiféle próbáltak ki rajta, míg végül sikerült beállítani a megfelelő kombinációt, de sajnos az is csak hetekig tartott, utána

hamar visszakerült N. az osztályra. Ezután viszont egyre erősebbnek érezte magát, s az őszi szünet után visszaállhatott a munkába is. Sokat gondolt ekkor is R. doktornőre. Például, amikor a *Tragédiát* tanította: „csak egy parancs kötvén le: szeretet.” Vagy, amikor a doktori műhelyórán Csáth Gézáról esett szó. Azóta is N. állandó sms-eivel és e-mail-jeivel bombázza R. doktornőt, amit az bizonyára csak N. ragaszkodásaként fog föl, de talán nem nehezten értük rá.

*

N. soha nem értette azt a fajta megkülönböztetést, amelyet az akut és az ún. rehab osztály között tettek mind az orvosok, mind az ápolók. Egészen addig nem is érdekelte a dolog, amíg jómaga is oda nem keveredett, máig nem érthető módon. Egy ártatlan telefonbeszélgetés volt az oka tulajdonképpen. Pontosabban három telefonról van szó, és ezek közül csak az első nevezhető teljesen ártatlannak, amikor is egy fővárosi neves kiadó vezetője felhívta, hogy kiadnák a verseit. Ezt az örömhírt N. már a barátnőjének posztumuszaként aposztrofálta, mire ő ezt jelezte N. édesanyjának, aki pedig értesítette a férjet a dologról. Mire észbe kaphatott volna, R. doktornő már a kezfejebe nyomta a dupla adagú Rivotril-csodát, amelytől egy percen belül már alig tud saját lábára állni az ember, s kénytelen a nővérekre támaszkodva elbúcsúlni a szobájáig, majd ráesni az ágyára, ruhástul.

A zárt osztály körtermei között van a gumiszoba, amely hiába szigetelt helyiség, még így is kihallatszottak lakójának kiáltásai, a dörömbölések zajai. N. ilyenkor elővette a fülhallgatóját, és aktív zenehallgatással igyekezett tompítani a kiszivárgó hangokat. *A félelem határt kap, mint a lét: Te csak várj, míg felkel majd a Nap!* – énekelte magában a reggelre várva.

Az akutok csak a portáig mehetnek, tovább nem, ha mégis tovább bátorkodnának, vissza kell fordítani őket. Ahogyan T. anyókat is, aki a szobatársai ruháit is magára öltve csoszogott mindig a folyosón, kezében kis batyujával, és aki állandóan azt kérdezte, merre van a vasútállomás.

Többen teljesen alvajárók módjára közlekednek, mint a rovarirtóval lefújt legyek. Feltűnően sok a fiatal közöttük: imbolyognak, csoszognak a sok nyugtatótól, bábú-merev tekintetükkel nemigen találkozhatunk, s többen artikulálatlan hangokkal adják tudtára környezetüknek, hogy azért mégsem két lábon járó hullák. Az ebédelőben nem tartózkodhatnak, csak a saját folyosókon álló asztaloknál fogyaszthatják el az

ételüket. Egyszer N. – megfélekedzvéen hovavalóságáról – leült az ismerős betegársai közé, mire felállították, és kivezették az ebédlőtérből. Olyan megaláztatónak érezte magát, hogy aznap nem volt hajlandó semmit sem enni.

Létsendéletek. Három színesebb egyéniség volt az akutosok között. Az egyikőjük állandóan galoppelésben közlekedett. Gyakran úgy tetszett, mintha valamilyen keleti táncot lejtene közben, ahogyan a csípőjét is jobbra-balra tologatta. E. kábítószerelvonási tüneteket is produkált, ilyenkor nagyon hangosan nevetett. Egyszer megdicsérte N. fülbevalóját, és mivel neki abból a bizsuból kétféle színű is volt, a fehéret neki adta, mert nagyon jól illett dús, göndör, ébenfekete hajához. K., a másik beteg mindenkitől el akarta szedni a mobilját, merthogy neki a barátjával kell beszélnie, de közben alig tudott megállni a lábán, és a beszédét sem lehetett érteni. Mindig átlopadkodott a rehabos részlegre, bevágatott a kórtermekbe, és gyakran rátámadt a betegársakra, ezért azok a mobiljaikat napokig a párnájuk alatt vagy a zsebükbe rejtve tárolták.

A harmadik lány, Zs. egy úgynevezett dohányosodró részleget vezetett: gyakran – ellentétben az aranyzabálllyal – a rehabosok étkezőasztalain készültek a cigik. *A kézzel sodrás a cigarettakészítés legautentikusabb módja. Nem kell hozzá más, csak a dohány, meg egy papír.* Állítólag készülhet még cigi sodróval és rollboxszal is, amely egyben tárolóféle is, de Zs. csak kézzel sodorta magának a cigiket. Fülhallgatóval a fülén ült, és gyors, motorikus kézmozgással készítette egymás után a szívniivalókat. Egyszer, amikor N. éppen a portamisszióját teljesítette, odament hozzá Zs., és egy papírzsebkendőt nyújtott elé, rajta a nevével és egy mobilszámmal, illetve egy rövid szöveggel: „Kérem, csörgesse meg az alábbi számot, ami az édesanyámé! Köszönöm!” N. nem értette, Zs. miért írta le, és miért nem szóban közölte ezt vele. (Azért kellett megcsörgetni a mamáját, mert akkor az majd tudta, hogy telefonközéiben lesz a lánya, és visszahívja őt.) N. teljesítette Zs. kérését – igaz, kissé bizalmatlanul –, de valóban csöngött máris a kórházi telefon. Szívférdító beszélgetésüket muszáj közétenni, így jobban megérthető, milyen az, amikor valakiről a szülei mondanak le. „Anya, három és fél órája várom, hogy hívj, hallasz engem? (...) Vedd le, kérek, a kihangosítást, mert nem hallani! Kérek, vedd le, anya, a kihangosítást! (...) Azt mondtad, hogy az orvossal is beszélsz, anya! (...) Add vissza

apát nekem...! Add vissza nekem apát, kérek, hallasz anya?!... Ne csináld ezt...!” Zs. már hatodik éve visszatérő beteg a pszichiátrián, elmondása szerint negyvenhatodik alkalommal van bent. Ezt a pszichiátriában *forgóajtó-jelenségnek* hívják, amikor is a beteg időlegesen tünetmentessé válik ugyan, de valójában nem gyógyul meg. Ekkor egy Mészölymondat jutott N. eszébe: *Üvegfal mögött a szeretet.* S: *tele légy piszokkal az üveg.*

*

N. hét hónap alatt háromszor került a fehér szektor falai közé. *Százszor száradt verejtékkel, már isteni vérrel is átitatva – még mindig csak itt! És így.* Második alkalommal – de erről már ejtettem szót – az akutra vették föl. Az *Inferno* hetedik körének középső gyűrűjébe kerülve rövid éjszakáin fáva kérgeedett benne a szorongás. Az akutra „felvételt nyert” betegeknek ugyanis másnap egy bírósági szemlén kell részt venniük, amely abból áll, hogy egy bíró, egy bírósági írnok és egy független pszichiáter szakorvos különféle kérdéseket tesz föl a páciensnek, amelyekből eldöntik, hogy jogos-e az illető akuton való tartása, kezelése. Minden ellenkezése ellenére, sőt, még egy, az adjunktusnőnél kiprovokált főorvosi konzilium után sem engedték ki onnan. Pedig semmiféle szuicid tette nem volt (nem úgy, mint a nyári gyógyszer-bevételkor, amelyet intoxikációként tüntettek fel végül), csak egy ártatlannak tűnő elszólása a posztumuszáról. *Szóba se kerüljön közöttetek se ostoba beszéd vagy kétértelműség* – figyelmeztet Efezeus, jogosan. Az ott eltöltött öt éjjel minden nap letörték benne akarát-gyöngye ágai, amelyekre napközbeni reményeit aggatta. A hétvége telt a legnehezebben: kétszer injekciót is kapott falat öklelő dührohamára, még délelőtt, amitől délben elpihent egy kicsit. Az este nyolc óra utáni gyógyszerosztásokat pedig soha nem tudta kivárni. Ilyenkor előrement a gyógyszerosztó kiskocsi nővérfülkéjéhez. Sz. és M. nővérek nagyon együtt érző módon bántak vele, így szerencsére nem zavarták vissza a szobájába, hanem teljesítették kérését.

A szorongás nem egyenlő az izgalommal. Tanulmányai, zongorafellépései során számtalanszor, alkalomról alkalomra újraélte már a test kontrollálhatatlanságát, a kézfejek jéghideg remegését, amelyeket a fejében kellett minduntalan újraprogramoznia, hogy az adott helyzetben működőképesek legyenek. A szorongás a vízfóraló működéséhez hasonlítható: egyre fokozódik az emberben az ingerültség, amíg eljut

a legfelső, fortyogó határig, a teljes testet átható rosszszullétig. Az ilyenkor alkalmazandó kemikáliákkal csak az a gond, hogy míg az adott krízisen képesek – viszonylag hamar – átsegíteni az egyént, később bosszulják meg magukat. (Egyik szobatársának – elmondása szerint – három hónapjába került, hogy – ezt így mondják – *leszedjék* a R.-ről.) Ahogyan az egyik legzavaróbb mellékhatás, a kézremegés elmúlását is csak a gyógyszerek elhagyása után ígérik.

A kórházi játékszabályok egyike egyébként, hogy semmiféle gyógyszert nem tartalmazhatnak maguknál a betegek. A felvételre kerülés alkalmával le kell adniuk a nővéreknek, akik becímkézik, ha van náluk gyógyszer, vagy egyszerűen hazaküldik azokat. Ha valaki mégis eltitkolja kegyes pirulacsempészetét, azt a szokásos kórterem-átkutatás alkalmával könnyen tetten érhetik. Megszokott dolog ugyanis a pszichiátrián – a legváratlanabb pillanatban – gyors szekrényátnézést tartani. Ez úgy történik, hogy kora délután két nővér megjelenik a színen, és kipakoltat mindent a szekrényekből, megnézi a zsebeket, a párnákat stb. N. egy guriga vécépapír belsejébe préselt bele egy üvegcsét, de rajtakapták, így második alkalommal a családtagokkal hozatta be a szorongásoldót, amelyet átmenetileg a köpenyzebbe vagy a papírzsebkendő nejlontokjába bújtatott. Érdekes még, hogy mi mindent nem lehet a betegeknek maguknál tartaniuk a pszichiátrián. Itt van máris a hajszárító vagy a borotvapenge. Érhető, miért kerülnek tiltólistára, illetve a nővérszobába, ha mégis ragaszkodik hozzá valaki. A mobiltöltő viszont már kiveri a biztosítékot: sem önakasztásra, sem fojtásra nem alkalmas. Persze nincsenek is konnektorok – illetve vannak, csak nincs bennünk áram. Szóval a telefonokat az esti gyógyszerosztásnál kell leadni, és a reggeli gyógyszerosztásnál kapják vissza őket

Szent György-kút, a II. világháború móri áldozatainak emlékműve (1994, fotó: Oláh Katalin Kinga)

a betegek, miután persze mindenkinek felcímkézett töltője van a nővérszobában. Az ember viszont mindig tanul az elődeitől: N.-t egy élelmes betegtársa eszméltette rá arra, hogy a fürdőszobában, a tükör fölött lévő konnektorba áramot lehet csalni, ha fel van kapcsolva a fürdőben a villany. Ennek ellenére persze tiltott a töltő egyéni használata, tehát hiába tudják ezt, észrevétlenül, óvatosan kell töltögetni, illetve jó bújóhelyet kell találni a töltőnek is.

Az evőeszközök közül a kés használata tilos, legalábbis az éles késeké: csak „egyszerhasználatos-azonnaeltörök” műanyag vágóeszközzel lehet (pontosabban: nem lehet) étkezni, esetleg recés, lekerékített pengéjével. A villa sem lehet szúrós végű, de akkor mitől villa a villa? Ezek is elkobzásra kerülnek az étkezőben, ha kifénylenek a kezükből, ahogyan szegény M.-val is megesett. A sajátja helyett kapott egy műanyagot, amellyel például nem tudott húst vágni, vagy tömb-sajtot szeletelni. A pohár is csak műanyag lehet természetesen, éppen ezért olyan fogmosó-hangulata van minden reggelinek és vacsoráknak.

*

A szobatársak mindig együtt étkeztek, együtt sétáltak, együtt sírtak, és olykor-olykor együtt nevettek is. N. megfigyelte, hogy milyen hi-

hetetlen gyorsasággal, egyetlen nap alatt kovácsolóddik közösséggé a társaság. *Ha éppen jött valaki közénk, azonnal befogadtuk, a távozót pedig azonnal hiányolni kezdtük: illatát, gesztusait.* Bizonyára lelki érzékenységükből adódott ez az attitűdjük.

E.-kével került a legszorosabb kapcsolatba: E.-ke a harmincöt éves fiát veszítette el autóbalesetben, aki kamionsofőr volt, és aki valószínűleg rosszullét miatt hajtott neki fékezés nélkül egy fának. Nem hinném, hogy érhet embert ennél nagyobb tragédia, pláne egy anyát, aki minduntalan J.-járól beszélt, illetve a fél-

árván maradt kis D.-ről, aki miatt még érdemes talán végigmenni a gyászunka kegyetlenül gyötrelmes útján.

E.-ke az egyik nap eltervezte, hogy rátetováltatja a bal karjára a fia arcát. Odahívta az ágyához N.-t, maga mellé ültette, és a véleményét kérdezte, hogy a kis asztalkájára kitett fotók közül szerint melyik legyen. Hosszú hallgatását gyanúsán figyelte E.-ke, mire könnybe borult a szemük, agyonmaszatolt arcuk egymáshoz ért. N. hagyta, hogy E.-ke lélekrázó zokogásban törjön ki.

*

Amikor valaki öt centivel a föld felett lebeg, gyakran képzelet magát Euphorionnak, aki azt hitte, hogy tud repülni, s egy szirtől a mélybe vetette magát. *Van egy pont, egy kapu, ahol véget ér az odalent, és kezdődik az idefent.* N. tulajdonképp most jött csak rá, hogy mi is vonzotta annyira a főépület hatodik emeleti keskeny ablakrésébe. Egy időben félnapokra felköltözött oda zenét hallgatni, olvasni, amíg vissza nem zavarták az osztályra, ahol pedig lenketelista-ra került, azaz nem hagyhatta el az osztályt, csak családtag kíséretével. Ez volt az egyik legszörnyűbb korlátozás, amelyet igen nehezen viselt. A másik az ablakok zártsága. Az ablakokon nincsenek rácsok, merthogy kilincsük sincs, és csak a nővér nyithatja ki, ha megkéri rá. A nővérek a kis zörgő gyógyszerosztó kocsikon hozzák magukkal a kilincset, amellyel kérésre ablakot nyitnak. Az egyik esti gyógyszerosztásnál, amikor kinyitatták az ablakot, az eső nyirkos párafüstje úgy szállt fel a járdáról, mint egy szürkeruhás angyal mosolya. N. visszamosolygott rá, s közben csak ketten tudták, hogy valójában *fentről jön a szabadítás.*

*

Tavaszi volt, tavaly ilyenkor: a szobába besurrant a frissesség, mint egyfajta álruhás remény. A szüleihez engedték csak haza N.-t azon a szívszorító éjszakán. Kivizsgálások hosszú során volt túl, végül megtagadta a kórházi ápolást. Ez még a nyári nyolchetes bentléte előtt volt, doktoravatója és könyvheti dedikálásának örömpercei előtt. Nem akart gondolni másra, csak a kisfiára, amint már a tekintetével is szorosan magához öleli őt a féltés jogán, és a férje kézszerítá-saira. Ám a kimerültség bizonyos fokozatán túl már semmi nem számít. Elfárad az ember lelke: csendesen, szinte észrevétlenül csatolja le válláról a szárnyait, s közben eszébe jut, talán mégiscsak repülni volna jó még valahová: el, önmagunktól minél távo-

labb, s közben a kitegetett ruhák szárnyalásától tanulni újra a gondolat röpkésését. *Mert a lélek akkor öregszik, ha már csak a földön járnak a vágyai, szárny-talanul.*

Aztán mégis maradt az ágyban. Szédülés fogta el néha. Nem olyan erős, mint amikor az osztályteremben összeesett. Muszorgszkij tanította: az óra végén járt. „Világosan emlékszem, ahogyan a fekete táblafilel kanyarítom a táblára a kilencedik kép, a *Holtakkal a holtak nyelvén* tétel címét. Aztán vízért nyúlnék, egy diáklány a flakonjával kínálna, de nincs tovább. Kemény padon fekszem, a kollégák vizes zsebkendői hozzák vissza belém a percekre tovaröp-penő tudatot” – emlékszik vissza a történetekre. Aztán huszonnégy óra múlva ugyanez megismétlődik a neurológián, majd a V. utcai pszichiátriai szakrendelésen, a lépcsőn lefelé jövet, még tavasszal, és a kórház falai között is: nyáron, a zuhanyzóban, a fül-orr-gége szakrendelésen a füledt váróteremben, majd ősszel a házuktól nem messze, az úton, munkába menet, a zeb-rán, és télen a tanárban szalad ki alóla a talaj. Azóta biztosak a léptei. „Ha korábban le is akartam volna vágni az előttem álló utat, már tudom: nem érdemes. Ahogyan a gyászunkát is végig kell csinálni tisztességel, különben nem nyugszanak meg a halottaink.”

Drága nagyija kezdte a sort még tavalyelőtt, egy hóvirágnylásos februári reggelen. Nem érkezett időben, nem várta meg, de nem bánja. Már nem. Azóta is beszél hozzá, úgy érzi, még itt van valahol mellette. Júniusban a doktori témáját patronáló kiváló mestere követte őt. Épp nyaralni indult a családjával, amikor jött a hír: a Parkinson-kór ismét áldozatot szedett. Majd ismét egy kemény tél következett: a zongoratanárnője, É. néni halála és a szomszéd I.-ke nénié. Egy héten kétszer állni a ravatalozóban: „két sírcsokor rendel”... A szúrós fenyőágakat markolva emlékezett a hajdanvolt zongoraórákra: É. néni eleganciájára, amint egy új Mendelssohn-darabot mutat be. *Az átmenet az egyik hangnemből a másikba hasonlít a halálhoz, amennyiben vele az egyén megsemmisül.* Lélek-megsemmisítő és akaratgyöngítő volt maga az a gondolat is, hogy ők már nem adnak okos tanácsokat, holott saját halálukkal teljesedik ki egész valójuk, és bölcsőbbek lesznek, mint valaha emberként voltak.

És végül Sz.: hazajön Bécsből, az egyetemi kollégákkal találkozik, indexeket ír alá, s kirúgja maga alól a földet. Csendesen vallotta: „*A testek csak grammatikák*”. Neki el lehet hinni... Utoljára a folyóirat-

olvasóban futottak össze: Sz. bordó, csíkos inget viselt. Rengeteg terve volt, de azt mondta: nem érdemes. Pedig az! De neki már mindegy. „Versmécsekben sirattuk el a kollégát, a költőtársat, miközben talán valahol magunkat sajnáltattuk az esernyők alatt mint megcsonkított gombaszárak, akikbe belehasított a hiány.” *Requiem aeternam dona eis Domine, et lux perpetua luceat eis.* Egy időre – úgy érezte – minden, de minden bevezetett.

*

Kész a leltár. 2500 mg D. Ch., 200 mg Q., 60 mg M., 1,2 mg L. Most ezek biztosítják N. számára a stabilitást. Amolyan mankók ezek, amelyekre állítólag szüksége van. De csak az egyik mankó; a másik a pszichoterápia. Fokozatosan tehetők csak le ezek a segédeszközök, mígnem – és ez a legszebb az egészben – a végén átnyújthatók másoknak.

N. ma már sokat mosolyog, és élvezi, ha egy-egy borúsabban induló reggelen a sarki közértben a pulpos hölgy egykedvű ábrázatára enyhe mosolyt képes csalni, miközben leméretteti vele a debreceni párost. N. gyakran veszi nyakába a várost, észreveszi a tavaly elmulasztott rügyfakadást: a sárgán kibomló aranyeső látványába kapaszkodnak gondolatai, majd mély levegőt vesz, és a szívét a szeretet felemelő érzése önti el. Meg a háláé. És a köszöneté. Egy féltő családnak: az aggódó férjnek, szüleinek, orvos húgának; a példás barátoknak, kollégáknak, tanítványoknak; az empatikus orvosoknak, R. doktornőnek, a nővéreknek. De legesleginkább a kisfiának, akit még fel kell nevelnie. És persze mindenekelőtt az égieknek.

N. a kontrollvizsgálatokra várakozva sokszor emlékszik vissza a fehér szektor falai között eltöltött időszakának eseményeire. Az emlékdarabok között ott vannak például az alagsori, reggeli fél hetes, színes léggömbökkel tartott tornáknak, vagy a pergőforgó, hangulatos néptáncórák ritmusának emlékei. Vagy a vasárnapi súlymérések, amelynek eredménye hetente csalódással zárult N. számára. Vagy az irodalmi csoportfoglalkozások Teréz anya gondolataival a szeretetről, vagy amikor egy szembecsukósi aszociációs játékban ágait kifeszített almafának képzelte magát. Szívesen gondolt arra, amikor az egyik kimenőjükön E.-kével fodrászhoz mentek, és rövidre

vágatta félhosszú haját, hogy hasonlítson R. doktornőére. Vagy E. és L. csodás rózsacsokrának illatára. Vagy a kora délutáni nagy sétákra a parkban, csoportosan vagy egyedül, vagy amikor D., a kollégája csendes-óceáni fotósorozatát hozta megmutatni, vagy egy szintén nyárközépi süteményes piknikre a padon kolléganőivel. Vagy a kisfiával való együttlétekre, aki a park közepén található kis tavi medence élővilágát fürkészte gyakran, s benne főképp a kiálló köveken sütkérező teknősök hadát.

Aztán otthon továbbfolytatódik az emlékek – már korántsem ilyen vidám – lajstroma: *mint hulló tárgyakat a föld,* úgy vonzza N.-t magához barna bőrborítású naplója, amely ennek a nehéz időszaknak őszinte őrzője. Ebben szerepelnek a napi események mellett azok az üzenetváltások is, amelyeket N. a mobiljából másolt be, mindhárom alkalommal jóval a *szabadulásai* után. Ezek a léleképítő sms-ek máig hatnak, érvényességük akkor szűnik csak meg létezni, ha többet már nem olvassa el őket.

*

augusztus 9.

20: 29

Kedves R. Doktornő! Idegesség-érzet, 10 mondat / nap. Itthon lett az otthonból, de majd biztosan jobb lesz. Dsida sorai estére: „Ha most lezuhannék a hegyről, kiesne egy parányi fekete betű Isten regényéből.” 5 óra alvás volt az éjjel. Üdvözl: n.

21: 11

Tűrhető az öt óra alvás, remélem, h. ma viszont többet sikerül. Az otthon is meglesz újra, csak türelem. Továbbra is arra kérem, próbáljon lazítani, és örüljön annak, amije van. Jó éjt!

*

Lefekvéshez készülődik. A kórházi tusfürdőjére pillant, amelyből az utolsó cseppek folynak rá a bőrére. Nagyot lélegzik, miközben megkönnyebbülten dobja ki az üres flakont a fürdő szemetesébe. Belebújik frotírköntösébe, majd megakad a szeme annak övének. „Mikor került ez vissza a bújatójába?” Leül a kád szélére, és boldogság fogja el. Arra gondol, hogy a köntös övének is két vége van, ahogyan ennek a történetnek is: eleje és vége. Vagy mint az alagútnak, amelyen sikeresen túljutva önmagához hazaérkezett végre.